

საწარმოს ფინანსურ მდგრადობაზე მოქმედი შიდა და გარე ფაზოლოგი COVID-19 კანდემიის პირობებში

მარიამ ზუბიაშვილი

ეკონომიკის დოქტორი,
ახალი უმაღლესი სასწავლებლის აფილირებული პროფესორი

ნინო მლეველაძე

საქართველოს ტექტნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

აპსტრაქტი

სტატია ეხება სამრეწველო საწარმოთა ფინანსური მდგრადობის უზრუნველყოფის ზოგიერთ საკითხებს. როგორც ცნობილია, ქვეყანაში საბაზრო ურთიერთობების განვითარებამ განაპირობა საწარმოების ფინანსური როლის ამაღლება. საწარმოს ფინანსური რესურსების მდგომარეობა ის მნიშვნელოვანი ფაქტორია, რომელიც განსაზღვრავს მისი საქმიანობის შედეგებს. საკითხის შესწავლამ დაგვარწმუნა, რომ საქართველოს სამრეწველო საწარმოებში სამეურნეო საქმიანობის შედეგები არასახარპიელოა, მრავალმა საწარმომ საქმიანობა დაასრულა უარყოფითი ფინანსური შედეგებით. გამომდინარე აქედან, ძირითადი მიზანია საწარმოების მხრიდან ფინანსების მართვისადმი სწორი მიღვიმების ფორმირება.

იმისათვის, რომ საწარმო განვითარდეს საბაზრო ეკონომიკის პირობებში და არ დაუშვას მისი გაკოტრება, საჭიროა ფინანსების მართვის ცოდნა, აუცილებელია საწარმოს საქმიანობაზე მოქმედი ყველა ფაქტორის გამოვლენა. უნდა გამოვლინდეს როგორც შიდა, ისე გარე ფაქტორები.

საწარმოს საბაზრო მდგომარეობის შეფასებისათვის აქტიურად გამოიყენება „SWOT“ – ანალიზი და „PEST“ – ანალიზი. მოცემული მეთოდებით ჩატარებული ანალიზის შედეგებით შესაძლებელია გამოვლინდეს ის მნიშვნელოვანი პრობლემები, რომლებიც ეხება კონკრეტული კომპანიის საფინანსო პოლიტიკას და სტრატეგიას.

საკვანძო სიტყვები: ფინანსური რესურსი; ანგარიში; ანალიზი; ფინანსური მდგრადობა.

Covid-19 პანდემიამ დაარღვია მრავალი სამრეწველო საწარმოს ჩვეულებრივი საქმიანობის რითმი. ამან იძულებული გახადა მეწარმეები მონახონ ის ხერხები, რომლებითაც ოპერატორები გასცემენ პასუხს ამ გამოწვევას.

სამრეწველო საწარმოებში Covid-19 პანდემიით გამოწვეული ცვლილებები სერიოზული ოპერაციული, სოციალური და ფინანსური უარყოფითი შედეგების მომტანია. ეს აიძულებს მეწარმეებს გადახედონ მართვის რისკებს და ახალ პირობებში საქმიანობის მეთოდებს. ამავდროულად, აუცილებელია მათი მხრიდან მაქსიმალური ორიენტაცია მომავლის ბიზნესზე, რისთვისაც საჭიროა ახალი ტექნოლოგიური გადაწყვეტილებები. ასეთი სტრატეგია არა მხოლოდ აამაღლებს ბიზნესის მდგრადობას, დაიცავს წარმოებას და უზრუნველყოფს კრიზისის დროს მომუშავეთა დაცვას, არამედ შინარჩუნებს კონკურენტულ უპირატესობას, რაც გაზრდის ბიზნეს, როდესაც ეკონომიკა დაიწყებს აღმავლობას.

ასეთ არაორდინალურ სიტუაციაში განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ფინანსური მდგრადო-

ბის შენარჩუნება. საწარმოს ფინანსური მდგრადობა შეიძლება იყოს აბსულუტურად სტაბილური, ნორმალურად სტაბილური, არასტაბილური და კრიტიკული [1]. საწარმოს უნარი დროულად განხორციელოს გადახდები, დააფინანსოს თავისი საქმიანობა, ადასტურებს მის კარგ (მდგრად) ფინანსურ მდგომარეობას. იმისათვის, რომ საწარმომ შეინარჩუნოს არსებული ფინანსური მდგომარეობა პანდემიის პირობებში და არ დაუშვას მისი გაკოტრება, საჭიროა ფინანსების მართვის ცოდნა, ცოდნა იმისა, თუ როგორია კაპიტალის სტრუქტურა მისი შემადგენლობისა და წარმოქმნის წყაროების მიხედვით, რა წილი უკავია მასში საკუთარ სახსრებს და რა წილი – მოზიდულს.

ამგვარად, ფინანსური მდგრადობა გამოხატავს შემოსავლების ხარჯზე სტაბილურად გადამეტებას და რესურსების ისეთ მდგომარეობას, რომელიც უზრუნველყოფს ორგანიზაციის ფულადი სახსრებით თავისუფლად მანევრირებას და მათი ეფექტურად გამოყენების გზით ხელს უწყობს წარმოების და რეალიზაციის, გაფართოების და განახლების შეუფერხებელ პროცესს. იგი გამოხატავს საკუთარი და ნასესხი კაპიტალის შესაბამისობას, გამოხატავს საწარმოს მიმდინარე, საინვესტიციო და საფინანსო საქმიანობის შედეგად საკუთარი კაპიტალის დაგროვების ტემპებს, ორგანიზაციის მობილურ და იმობილიზებული სახსრების შესაბამისობას, მარაგებით საკმარისად უზრუნველყოფას საკუთარი სახსრებით.

ქართულ და უცხოურ ეკონომიკურ ლიტერატურაში [1,2,3,4] აღნერილია ორგანიზაციის ფინანსური მდგრადობის შეფასების მეთოდიკა და მისი უზრუნველყოფის ღონისძიებები, თუმცა მათგან ყველა ღონისძიება არ არის მისაღები კონკრეტული საწარმოსათვის. აღსანიშნავია, რომ ფინანსური მდგრადობის ანალიზისათვის შემოთავაზებულია ძალზე ბევრი მაჩვენებელი, რომელთაგან ზოგიერთი დუბლირებენ ერთიმეორეს, რაც შეიძლება გაურკვევლობის მიზეზიც კი გახდეს.

გავაანალიზოთ ფინანსური მდგრადობა სს „ქართული ლუდი კომპანიის“ მაგალითზე. ცხრილ 1-ში მოცემულია საზოგადოების საქმიანობის ფინანსური შედეგის ძირითადი მაჩვენებლები.

ცხრილი 1. სს „ქართული ლუდი კომპანიას“ ძირითადი მაჩვენებლები 2018-2019 წწ. (ათ.ლარი)

მაჩვენებლები	2018 წ.	2019წ.	აბსოლუტური ცვლილება	ზრდის (შემცირების) ტემპი %
მოგება რეალიზაციიდან	38,106	35,417	- 8,689	- 7,1
წმინდა მოგება	7,375	(3,712)	-	-
გაყიდვების რენტაბელობა	0,43	0,42	-0,01	0,98

წყარო. კომპანიის ბუღალტრული ანგარიშგება

სს „ქართული ლუდი კომპანიას“ საქმიანობის ძირითადი მაჩვენებლების ანალიზის საფუძველზე შეიძლება ითქვას, რომ 2019 წელს მოგება რეალიზაციიდან წინა 2018 წელთან შედარებით შემცირდა 7,1 პროცენტული პუნქტით, რაც აბსოლუტურ ციფრებში უდრის 8,689 ათ.ლარს, გაყიდვების რენტაბელობა შემცირდა 2%-ით. ვფიქრობთ ეს ადასტურებს კომპანიის ფინანსური მდგრადობის შემცირებას.

საწარმოს ფინანსური მდგრადობის ანალიზი ტრადიციულად ტარდება აბსოლუტური და შეფარდებითი მაჩვენებლების შეფასების საფუძველზე. ანალიზისათვის ინფორმაციის წყაროა საზოგადოების ფინანსური ანგარიშგება.

დიკლონის და სამართალი

სს „ქართული ლუდი კომპანიას“ აბსოლუტური მაჩვენებლების ანალიზი, ფინანსური მდგრადობის ტიპის გასარკვევად წარმოდგენილია ცხრილ 2-ში, საიდანაც ირკვევა, რომ 2019 წელს საწარმოში საკუთარი საბრუნავი სახსრები შემცირდა წინა 2018 წელთან შედარებით 19,5 პროცენტული პუნქტით, რაც აბსოლუტურ რიცხვებში გამოიხატა 4,529 ათ.ლარით. რაღათქმა უნდა ეს გამოწვეულია აღნიშნულ საანალიზო პერიოდში რეალიზაციიდან მოგების შემცირებით, რაც უკავშირდება რეალიზაციიდან ამონაგების შემცირებას 2019 წელს წინა წელთან შედარებით 4,033 ათ.ლარით.

ცხრილი 2. სს „ქართული ლუდი კომპანიას“ ფინანსური მდგრადობის აბსოლუტური მაჩვენებლები

მაჩვენებლები	2018 წ.	2019 წ	აბსოლუტური ცვლილება	ცვლილების ტემპი, %
საკუთარი საბრუნავი საშუალებები	23,324	18,795	-4,529	-19,5
მარაგები	17,808	16,126	-1,682	-9,5
ფინანსური მდგრადობის ტიპი		არამდგრადი		

წყარო. კომპანიის ბუღალტრული ანგარიშგება

ფინანსური მდგრადობის შეფარდებითი მაჩვენებლები ახასიათებენ ორგანიზაციის აქტივების სტრუქტურას და მათ მდგომარეობას, მათი დაფარვის წყაროებით (პასივების) უზრუნველყოფას, ასევე მათი გამოყენების ეფექტურობას [5]. ორგანიზაციის ფინანსური მდგრადობის კოეფიციენტების ანალიზი წარმოდგენილია ცხრილ 3-ში.

სს „ქართული ლუდი კომპანიას“ არა აქვს შესაძლებლობა საბრუნავი საშუალებები შეავსოს საკუთარი წყაროებით. საკუთარი კაპიტალის მანევრირების კოეფიციენტი მნიშვნელოვნად ჩამორჩება ნორმას, იგი ქვედა დონის ნახევარს შეადგენს. საანგარიშო პერიოდში ნასესხი წყაროები აღემატება საკუთარი წყაროს ქვედა ზღვარს, ხოლო ზედა ზღვარს ჩამორჩება მხოლოდ 0,01 პროცენტული პუნქტით. ამგვარად, მცირდება საწარმოს ფინანსური მდგრადობა.

საკვლევი კომპანიის ფინანსური მდგრადობის ამაღლება შესაძლებელია წმინდა მოგების მიღებით და მისი ზრდით, რომლის სიდიდეზეც გავლენას ახდენს მოგება რეალიზაციიდან. წმინდა მოგების ზრდა გაზრდის საკუთარ საბრუნავ სახსრებს, და შესაბამისად აამაღლებს კომპანიის ფინანსურ მდგრადობას. რეალიზაციიდან მოგების გაზრდა კი შესაძლებელია გაყიდვებიდან ამონაგების გაზრდით და კომპანიის ხარჯების შემცირებით.

ცხრილი 3. სს „ქართული ლუდი კომპანიას“ ფინანსური მდგრადობის შეფარდებითი მაჩვენებლების ანალიზი

მაჩვენებლები	2018 წ.	2019 წ.	სარეკომენდაციო მნიშვნელობები
ავტონომიის კოეფიციენტი	0,5	0,48	>0,5

ნასესხი საშუალებების ხვედრითი წილი	0,52	0,49	0,4 – 0,5
ნასესხი და საკუტარი საშუალებების შესაბამისობის კოეფიციენტი	0,81	0,86	0,8 – 1,0
ინვესტიციების დაფარვის კოეფიციენტი	0,8	0,8	0,6 – 0,8
საკუტარი კაპიტალის მანევრირების კოეფიციენტი	0,34	0,3	0,6 – 0,8
საკუტარი სახსრებით უზრუნველყოფის კოეფიციენტი	0,57	0,4	>0,1
მარაგებით უზრუნველყოფის კოეფიციენტი	0,3	0,3	>0,5 – 0,8

სს „ქართული ლუდი კომპანიას“ კომპანიის ხელმძღვანელობა დაინტერესებულია პერიოდულად ჩატაროს გადახდისუნარიანობის ანალიზი, იმ მიზნით, რათა გამოავლინოს და აღმოფხვრას სანარმოს ფინანსურ საქმიანობაში წევატიური შედეგები, რაც დღეს საერთო ეკონომიკურ პრობლემათა რიცხვს მიეკუთვნება. შესაბამისად, ფინანსური მდგრადობის დაბალი დონე ადასტურებს სანარმოს სახსრების უქონლობას მიმდინარე საქმიანობის განახლებისათვის და კრედიტორებთან ანგარიშსწორების უუნარობას, რასაც შესაძლოა მოჰყვეს გაკოტრება. ამავე დროს, ფინანსური მდგრადობის მაღალი დონე შეიძლება ნიშნავდეს არაეფექტურ მართვას.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ფინანსური მდგრადობის საზღვრების განსაზღვრა ძალიან მნიშვნელოვანი ეკონომიკური ამოცანაა. ფინანსური მდგრადობის დონის განსაზღვრის მიზანით აუცილებელია მასზე მომქმედი ფაქტორების გამოვლენა. ყველა ფაქტორი, რომლებიც მოქმედებენ სანარმოს საქმიანობაზე შეიძლება დაიყოს ორ ჯგუფად:

1. შიდა ფაქტორები;
2. გარე ფაქტორები.

ფაქტორთა პირველ ჯგუფს მიეკუთვნება წარმოების ტექნოლოგიურ პროცესთან უშუალოდ დაკავშირებული ფაქტორები.

განვიხილოთ შიდა ფაქტორების არსი, რომლებიც გავლენას ახდენენ სანარმოთა ფინანსურ მდგრადობაზე:

1. მატერიალურ-ტექნიკური ფაქტორები ხელს უწყობენ წარმოების ტექნოლოგიის მოდერნიზაციის და პროდუქციის გასაღების მიზნით ახალი შესაძლებლობების დროულად დანახვას;
2. შრომითი ფაქტორები განისაზღვრება ადამიანის პირადი თვისებების და ინდივიდუალური თავისებურებების გათვალისწინებით პერსონალის დაკავებული თანამდებობის შესაბამისად;

დიკტორის და სამართლი

3. ფინანსური ფაქტორები. საწარმოს ფინანსური მდგრადობა დამოკიდებულია აქტივების მართვის ორგანიზაციაზე. იმაზე თუ რამდენია ამოქმედებული ძირითადი საშუალება, რა სიდიდისაა და რა სახისაა მარაგები.

საწარმოს ფინანსურ მდგრადობაზე მომქმედი გარე ფაქტორებს მიეკუთვნება:

- ეკონომიკური ფაქტორები. ორგანიზაციის მოგების მიღების უნარზე, პირველ რიგში, გავლენას ახდენს მთლიანად ქვეყნის ეკონომიკური მდგომარეობა. ეკონომიკური ზრდის ტემპის შემცირება ნებატიურად აისახება საქონლისა და მომსახურების მწარმოებელ საწარმოებზე, ხოლო მისი ტემპის ზრდა დადებითად ცვლის სიტუაციას. გარე სიტუაციების ანალიზის დროს კონკრეტულმა საწარმომ უნდა შეაფასოს შემდეგი ეკონომიკური მაჩვენებლები: კრედიტზე პროცენტის განაკვეთი, ვალუტის კურსი, ინფლაციის დონე და სხვ.
- პოლიტიკური ფაქტორები. მოცემულ ჯგუფს მიეკუთვნება საკანონმდებლო და სახელმწიფო ხასიათის სხვადასხვა ფაქტორები, რომლებსაც შეუძლიათ გავლენა მოახდინონ ორგანიზაციის საქმიანობაზე. პირველ ლიგში, ეს არის საგადასახადო კანონმდებლობაში, ანტიმონპოლიტურ კანონმდებლობაში ცვლილებები; ფულად-საკრედიტო პოლიტიკა; სახელმწიფო ხელისუფლების ყველა დონეზე ჩატარებული არჩევნები; მთავრობის ურთიერთობები უცხო ქვეყნებთან და სხვ.
- ტექნოლოგიური ფაქტორები. მოცემულ ჯგუფს მიეკუთვნება უკანასკნელ ათწლეულში მოხდარი ალმოჩენები და რევილუციური ტექნოლოგიური ცვლილებები, მაგალითად, ადამიანის შრომის მანქანებით შეცვლა; ტრანსპორტის, კავშირგაბმულობის და სხვათა ახალი სახეები.
- სოციოკულტურული ფაქტორები აყალიბებენ თანამედროვე ადამიანის ცხოვრების სტილს, მუშაობის სტილს და მოთხოვნას, და პრაქტიკულად მნიშვნელოვან გავლენას ახდენენ კომპანიაზე. თანამედროვე ტენდენციები განსაზღვრავენ მომხმარებლის ტიპს, ასევე მოსახლეობას აღუძრავს მოთხოვნებს ახალ საქონელზე და მომსახურებაზე.

შიდა და გარე სფეროს შესახებ საკმაოდ ფართო ინფორმაციის მიღების შემდეგ შესაძლებელია მისი სინთეზი სცენარის შექმნის მეთოდით.

სცენარი – საკვლევი ობიექტის განვითარების ყველა შესაძლო ვარიანტების აღწერა წინასწარ მოცემულ პირობებში. მოცემული მეთოდის საშუალებით შესაძლოა შიდა და გარე სფეროს ყველაზე მნიშვნელოვანი ფაქტორების გამოვლენა, რომელიც აუცილებლად უნდა გაითვალისწინოს კომპანიამ.

საწარმოს საბაზრო მდგომარეობის შეფასებისათვის ყველაზე გავრცელებული მეთოდებია:

- SWOT ანალიზი;
- PEST ანალიზი.

პირველი მეთოდის არსი მდგომარეობს ორგანიზაციის მომავალ საქმიანობაში ძლიერი და სუსტი მხარეების გამოვლენაში (შიდა სფეროს ფაქტორები) ორგანიზაციის შესაძლებლობებისა და საფრთხეების გათვალისწინებით (გარე სფეროს ფაქტორები), SWOT მატრიცის აგების დახმარებით.

მეორე მეთოდის არსი მდგომარეობს გარე სფეროს პოლიტიკური და ეკონომიკური, სოციალური და ტექნიკური ფაქტორების გამოვლენაში, რომლებიც გავლენას ახდენენ ორგანიზაციის სტრატეგიულ განვითარებაზე. მოცემული მეთოდი ჩვეულებრივ გამოიყენება SWOT ანალიზის ჩატარების შემდეგ ორგანიზაციის შიდა სფეროს უფრო დეტალურად შესწავლისათვის.

ზემოაღნიშნულ მეთოდებს შორის ძირითადი განსხვავება მდგომარეობს იმაში, რომ PEST ანალიზით შესაძლებელია მთლიანად ბაზრის შესწავლა, ამავე დროს SWOT ანალიზი საწარმოს მდგომა-

რეობას განიხილავს ბაზრის პირობებში, ამა თუ იმ პროდუქტის იდეას და კონცეპციას.

ორივე მეთოდით ჩატარებული ანალიზის შედეგებით შესაძლებელია გამოვავლინოთ ის მნიშვნელოვანი პრობლემები, რომლებიც ეხება კომპანიის საფინანსო პოლიტიკას და სტრატეგიას. მოცემული მეთოდები მიმართულია კონკურენტუნარიანობის ამაღლებაზე, ახალი პარტნიორების მოზიდვაზე, შრომითი რესურსების გამოყენების ამაღლებაზე და მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის გაუმჯობესებაზე.

ამგვარად, ორგანიზაციის ფინანსური მდგრადობის ანალიზის ჩატარება საკმაოდ შრომატევადი პროცესია, რამდენადაც ფინანსური მდგრადობის ანალიზი ტარდება ფუნქციონირებად საწარმოში, და შესაბამისად იგი ექვემდებარება მუდმივ ცვლილებებს, როგორც გარე მხრიდან, ასევე შიდა სფეროს მხრიდანაც.

ლიტერატურა:

1. ჭილაძე ი. ფინансы 2018. – С. 393 გვ;
2. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: Учебный курс. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2014. – 528 с.
3. Бороненкова С.А., Мельник М.В. Комплексный финансовый анализ в управлении предприятием. – М.: ФОРУМ: ИНФРА-М, 2016. – С. 253.
4. Ефимова О.В. Финансовый анализ. – М.: Бухгалтерский учет, 2016. – 514 с.
5. Петрова Е. Ю., Филатова Е. В. Актуальность коэффициентного метода оценки финансовой устойчивости // Вестник НГИЭИ, 2015. №1 (44). С. 65-68.